

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра генетики і цитології

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Перший проректор

" " 20 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Сучасні методи аналізу даних та подання результатів

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність (напрямок)	біологія
спеціалізація	біологія, біохімія, генетика, фізіологія людини і тварин
факультет	біологічний

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою біологічного факультету

"29" серпня 2016 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)
Атраментова Л. О., д.б.н., професор, професор кафедри генетики і цитології

Програму схвалено на засіданні кафедри генетики і цитології

Протокол від "29" серпня 2016 року № 1

В. о. завідувача кафедри генетики і цитології

(підпис)

Атраментова Л. О.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією біологічного факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від "29" серпня 2016 року № 1

Голова методичної комісії біологічного факультету

(підпис)

Догадіна Т. В.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Сучасні методи аналізу даних та подання результатів” складена відповідно до освітньо-професійної програми другого (магістр) рівня підготовки (назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня) спеціальності (напряму) 091 Біологія спеціалізації біологія, біохімія, генетика, фізіологія людини і тварин.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – ознайомити студентів з сучасними вимогами до планування, організації і аналізу даних, одержаних в біологічному дослідженні.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни стосуються формування у студентів навичок розробки дизайну для різних видів дослідження, адекватних поставленій меті, вмінню підібрати адекватний вид статистичного аналізу, обговорити одержані результати і сформулювати висновки.

1.3. Кількість кредитів 4 (1 курс магістратури) / 5 (2 курс магістратури)

1.4. Загальна кількість годин 120 (1 курс магістратури) / 150 (2 курс магістратури)

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>Нормативна</u> / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й / 2-й	1-й / 2-й
Семестр	
1-й / 3-й	1-й / 3-й
Лекції	
32 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	6 год.
Самостійна робота	
88 год./102 год.	108 год./138 год.
Індивідуальне завдання – 20 год.	

1.6. Заплановані результати навчання полягають у вмінні студента розробити дизайн власного наукового дослідження для виконання кваліфікаційної роботи магістра.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ

Стан наукових досліджень в біології і суміжних галузях. .

Тема 2. Види наукового дослідження

Наукова проблема: фундаментальна і прикладна. Ретро- і перспективне дослідження. Експеримент і спостереження. Суцільне і вибіркоче дослідження. Пошукове і пілотне дослідження.

Тема 3. Розробка дизайну дослідження

Когортне дослідження. Випадок/контроль. Дослід/контроль. До/після.

Тема 4. Мета і задачі дослідження

Обґрунтування актуальності дослідження. Новизна. Практичне і теоретичне значення.

Тема 5. Планування чисельності дослідження

Очікуваний розмір ефекту. Число об'єктів для вирішення конкретних задач.

Тема 6. Формування груп дослідження

Вибіркове дослідження. Репрезентативна вибірка. Пов'язані і не пов'язані групи.

Тема 7. Умови проведення дослідження

Однорідність умов. Часовий тренд. Об'єктивність. Сліпий експеримент. Контрольні групи. Точність дослідження.

Тема 8. Вимірювання ознак

Ознаки якісні, кількісні, прості, складові. Трансформація даних Статистичні шкали.

Тема 9. Підготовка даних до статистичного аналізу

Перевірка розподілу. Трансформація даних.

Тема 10. Статистичний аналіз

Види статистики. Помилки і похибки дослідження. Статистичні гіпотези та їх перевірка.

Тема 11. Спеціальні види аналізу

Тема 12. Етичні проблеми дослідження

Закони, що регламентують поведінку з об'єктом дослідження.

Багатовимірні методи. Метааналіз. Байєсівська статистика.

Тема 13. Наукова документація

Протокол дослідження. Первинна документація.

Тема 14. Презентація результатів дослідження.

Графіки і таблиці. Мультимедійна презентація. Доповідь: усна і стендова.

Тема 15. Складання наукового звіту

Розділи звіту. Опис методології дослідження, методик і результатів.

Тема 16. Недоліки дослідження

Множинні зрівняння. Плагіат, фальшування. Викриття фальшування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	Інд.	С. р.		л	п	лаб.	Інд.	С. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Вступ	7	2				5/5	7/4	1					6/3
Тема 2. Види наукового дослідження	8/9	2	2			4/5	7/4		1				6/3
Тема 3. Розробка дизайну дослідження	8/9	2	2			4/5	7/9	1					6/8
Тема 4. Мета і задачі дослідження	6/7	2				4/5	7/9		1				6/8
Тема 5. Планування чисельності дослідження	6/7	2				4/5	7/9		1				6/8

Тема 6. Формування груп дослідження	6/7	2				4/5	7/9		1			6/8
Тема 7. Умови про- ведення дослід-ження	6/7	2				4/5	6/8					6/8
Тема 8. Вимірю- вання ознак	6/7	2				4/5	7/9		1			6/8
Тема 9. Підготовка даних до статистич- ного аналізу	9	2	2			5/5	7/9	1				6/8
Тема 10. Статистич- ний аналіз	6/7	2				4/5	7/9		1			6/8
Тема 11. Спеціальні види аналізу	6/7	2				4/5	6/8					6/8
Тема 12. Етичні про- блеми дослідження	6/7	2				4/5	6/8					6/8
Тема 13. Наукова документація.	11	2	4			5/5	6/8					6/8
Тема 14. Презентація результатів дослідження	9	2	2			5/5	7/9	1				6/8
Тема 15. Складання наукового звіту	8/9	2	2			4/5	9	1				8/8
Тема 16. Недоліки дослідження	8/11	2	2			4/7	7/9	1				6/8
Інд. завд.	20					20	20					20
Усього годин	120/150	32	16			88/102	120/150	6	6			108/138

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розробка протоколу дослідження	2
2	Розробка дизайну власного дослідження	2
3	Побудова графіків	2
4	Побудова таблиць	2
5	Створення мультимедійної презентації	2
6	Підготовка даних до статистичного аналізу	2
7	Розробка усної і стендової доповіді	2
8	Аналіз наукової публікації або звіту.	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
1	Скласти протокол власного дослідження з кваліфікаційної роботи магістра.	23/28	30/40
2	Побудувати графік, розробити таблицю, створити мультимедійну презентацію.	23/27	30/40
3	Написати рецензію на науковий звіт або статтю	22/27	28/38
	Разом	68/82	88/118

6. Індивідуальні завдання

Розробка дизайну власного дослідження, та документів, що його супроводжують (протокол, журнал обліку тощо) – 20 год. самостійної роботи.

7. Методи контролю

Перевірка виконаних практичних завдань

8. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю в формі заліку без виконання залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Сума	
T1	T2	T3	T4	T5	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	
10	10	10	10	10	20	30	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. *Атраментова Л.А.* Дизайн и статистика биологического исследования. Харьков, 2014.
2. *Т.А. Ланг, М. Сесик.* Как описывать статистику в медицине. Аннотированное руководство для авторов, редакторов и рецензентов /пер. с англ. В.П.Леонова. М.: Практическая медицина, 2011. – 480 с.
3. *Леонов В.П.* Ошибки статистического анализа биомедицинских данных // Международный журнал медицинской практики. 2007. Вып. 2. С.19-35. // <http://www.mediasphera.ru/journals/practic/>
4. *Леонов В.П.* Применение статистики в статьях и диссертациях по медицине и биологии. Ч. 2. история биометрики и её применение в России // Международный журнал медицинской практики. 1999. Вып. 4. С.7-19.
5. *Чекотовский Э.В.* Графический анализ статистических данных в Microsoft Excel 2000. М.: Диалектика, 2002.

Допоміжна література

1. *Власов В.В.* систематические ошибки и вмешивающиеся факторы // Международный журнал медицинской практики. 2007. Вып. 3. С.18-29.
2. *Зорин Н.А.* О неправильном употреблении термина «достоверность» в российских научных психиатрических и общемедицинских статьях // <http://www.biometrika.tomsk.ru/letl.htm>
3. *Леонов В.П.* Три «Почему ...» и пять принципов описания статистики в биомедицинских публикациях // URL: <http://www.biometrika.tomsk.ru/principals.htm>.
4. *Леонов В.П.* Долгое прощание с лысенковщиной // <http://www.biometrika.tomsk.ru/lis/index6.htm>.
5. *Montgomery D. C.* Design and Analysis of Experiments / Douglas C. Montgomery. — Eighth edition. 2013. ISBN 978-1-118-14692-7
6. *Oehlert G.W.* A First Course in Design and Analysis of Experiments. 2010, 659 p.
7. Адлер Ю. П., Маркова Е. В., Грановский Ю. В. Планирование эксперимента при поиске оптимальных условий. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 1985.
8. Алгоритмы обработки экспериментальных данных. – М., 1986.
9. Борель Э. Вероятность и достоверность. – М., 1961.
10. Ван дер Верден Б. Л. Математическая статистика. – М., 1960.
11. Вентцель Е. С. Теория вероятностей. – М., 1962.
12. Вентцель К. А. Теория вероятностей. – М., 1999.

13. Гнеденко Б. В. Курс теории вероятностей. – М., 1961.
14. Герчук Я. П. Графические методы в статистике. – М., 1968.
15. Гнеденко Б. В., Хинчин А. Я. Элементарное введение в теорию вероятностей. – М., 1961.
16. Джини К. Средние величины. – М., 1970.
17. Закс Л. Статистическое оценивание. – М., 1976.
18. Кимбл Г. Как правильно пользоваться статистикой. – М., 1982.
19. Кормен Т., Лейзерсон Ч., Ривест Р. Алгоритмы. Построение и анализ. – М., 2000.
20. Кохрен У. Методы выборочного исследования. – М.: Статистика, 1976.
21. Кудрин А. Н. Пономарева Г. Т. Применение математики в экспериментальной и клинической медицине. – М., 1967.
22. Ликеш И., Ляга Й. Основные таблицы математической статистики. – М., 1985.
23. Мисюк Н. С., Мастыркин А. С., Кузнецов Г. П. Корреляционно-регрессионный анализ в клинической медицине. – М., 1975.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

<http://www.biometrica.tomsk.ru>

<http://www.sesicstats.com>

<http://www.mediasphera.ru/journals/practic/>

<http://www.biometrica.tomsk.ru/lis/index6.htm>.

URL: <http://www.biometrica.tomsk.ru/principals.htm>.

<http://www.mediasphera.ru/journals/practic/>

<http://news.kremlin.ru/lis/transcripts/8296>